

ضوابط اخلاق

دانشگاه قم
دانشکده حقوق
پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق خصوصی

عنوان:

مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی

استاد راهنما:

دکتر ابراهیم عبدی پور فرد

استاد مشاور:

دکتر سید حسن وحدتی شبیری

نگارنده:

سحر بادپا

تابستان 1391

هدیه‌ای ناچیز تقدیم به پیشگاه سید النجباء، یوسف زهرا، حضرت ولی عصر (عج)

و

شفیعه روز جزاء، مریم آل طاهاه، بانوی کرامت‌ها، حضرت فاطمه معصومه (س)

تقدیر و تشکر

(الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ) (اعراف: 43)

منت خدای را عزّ و جلّ که اگر هدایت او نبود، پیمودن این مسیر، میسر نمی‌گشت. در آغاز کلام باید این نکته را متذکر شوم که هیچ کس نمی‌تواند بدون توکل بر ذات پاک باری تعالی و مشورت با صاحب‌نظران، راه به جایی برد و مدارج علمی را پله‌پله طی نماید.

در ابتدا از استاد راهنمای محترم، جناب آقای دکتر عبدی پور فرد که متواضعانه و دلسوزانه مرا در نوشتن این پایان‌نامه یاری فرمودند و با راهنمایی‌ها، پشتیبانی‌ها و دلگرمی‌های بی‌دریغشان در این مسیر یاری رسانم بوده‌اند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم.

همچنین از استاد مشاور محترم، جناب آقای دکتر وحدتی شبیری که صبورانه و دلسوزانه مرا کمک و راهنمایی نموده و در فراز و نشیب این راه یاری گرم بوده‌اند، مراتب تقدیر و تشکر را به جامی آورم.

همچنین از دیگر اساتید ارجمندم که همچون چراغی روشنگر مسیر علم‌اندوزی‌ام بوده‌اند، کمال تشکر و امتنان را دارم.

از زحمات بی‌دریغ پدر و مادر عزیز و مهربانم و خواهران و برادران دلسوز و خستگی‌ناپذیرم که همچون تکیه‌گاهی در برابر مشکلات برایم می‌باشند، از جان و دل سپاسگزارم.

برای همه این بزرگواران از درگاه حق تعالی، مراتب سلامت و سعادت را مسئلت می‌نمایم.

چکیده

حق حریم خصوصی یکی از حقوق اساسی بشر است که وی را در مقابل تعرضات دیگران به حریم خصوصی اش و نیز مداخلات ناروای دولت‌ها مورد حمایت قرار می‌دهد اما امروزه با گسترش ابزارهای اطلاع رسانی و استفاده گسترده از سرویس‌های اینترنتی به خصوص شبکه‌های اجتماعی مجازی، این حق به یکی از چالش‌انگیزترین مسائل حقوقی تبدیل شده است که قطعاً حمایت‌های مدنی از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی و حمایت از افراد در برابر انواع شیوه‌های نقض حریم خصوصی آن‌ها در این جوامع مجازی بخش جدایی‌ناپذیر حمایت از حریم خصوصی است. به طور کلی می‌توان گفت حریم زندگی خصوصی، امروزه به دلیل ظهور شبکه‌های اجتماعی مورد تهدید قرار گرفته است اما در قواعد ناظر بر حمایت از زندگی خصوصی، این فناوری جدید کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در حقوق ایران علی‌رغم وجود مبانی جدی و کافی حقوقی برای حمایت‌های مدنی این حمایت‌ها تحقق نیافته‌اند و از این رو حقوق ایران در این زمینه نیازمند تحول است. منابع مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی را می‌توان در فقه و در برخی قوانین یافت اما قانون جامعی درباره حمایت از حریم خصوصی در این جوامع مجازی وجود ندارد. نقض حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی به شیوه‌های مختلفی ممکن است واقع شود و خسارت‌های ناشی از آن در بعضی موارد مادی و در بیشتر موارد معنوی هستند. این خسارت‌ها در نتیجه لطمه به عواطف و احساسات افراد حاصل می‌شوند که باید به شیوه‌های مقتضی جبران شوند.

واژگان کلیدی: مسئولیت مدنی - نقض حریم - حریم خصوصی - شبکه اجتماعی - شبکه

مجازی - خسارت معنوی.

فهرست مطالب

چکیده

1.....	مقدمه
1.....	1- تعریف و تبیین مسأله
2.....	2- سؤالات تحقیق
3.....	3- سابقه و پیشینه تحقیق
4.....	4- ضرورت انجام تحقیق
4.....	5- فرضیه‌های تحقیق
6.....	6- هدف‌ها و کاربردهای انجام تحقیق
7.....	7- بیان روش تحقیق و چارچوب پژوهش
8.....	فصل اول: مفاهیم، پیشینه و مبانی حمایت از حریم خصوصی
9.....	مبحث اول: مفاهیم و مصادیق حریم خصوصی و شبکه‌های اجتماعی مجازی
9.....	گفتار اول: مفهوم حریم خصوصی و اقسام آن
9.....	الف) مفهوم حریم خصوصی
18.....	ب) مصادیق حریم خصوصی
18.....	1. حریم خصوصی مکانی
19.....	2. حریم خصوصی جسمانی
20.....	3. حریم خصوصی اطلاعاتی
24.....	4. حریم خصوصی ارتباطاتی
26.....	5. حریم خصوصی در فضای عمومی و در فضای عمومی مجازی
27.....	گفتار دوم: مفهوم شبکه‌های اجتماعی مجازی و مصادیق آن
27.....	الف) مفهوم شبکه‌های اجتماعی مجازی
30.....	ب) مصادیق شبکه‌های اجتماعی مجازی
34.....	مبحث دوم: پیشینه و مبانی حمایت از حریم خصوصی
34.....	گفتار اول: پیشینه و جایگاه حریم خصوصی
34.....	الف) پیشینه و جایگاه حریم خصوصی در حقوق اسلام

ب) پیشینه و جایگاه حریم خصوصی در حقوق موضوعه ایران 35

1. قانون اساسی 36

2. قانون مسئولیت مدنی 40

3. قانون مجازات اسلامی 41

4. قانون آئین دادرسی کیفری 45

5. قانون جرایم رایانه‌ای 47

6. قانون تجارت الکترونیک 48

7. قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند 49

8. قانون آزادی دسترسی به اطلاعات 50

9. ماده واحده احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی 50

10. قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات 51

11. لایحه‌ی حمایت از حریم خصوصی 51

ج) پیشینه و جایگاه حریم خصوصی در اسناد بین‌المللی و برخی سیستم‌های حقوقی 52

1. جایگاه حریم خصوصی در اسناد بین‌المللی 52

2. جایگاه حریم خصوصی در ایالات متحده آمریکا 57

3. جایگاه حریم خصوصی در حقوق اروپایی 61

گفتار دوم: مبانی حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی 64

الف) مبانی فطری و حمایت از شخصیت انسانی 64

ب) حمایت از کرامت انسانی 65

ج) حمایت از حیثیت اشخاص 66

د) مبانی حقوق بشری 67

ه) امنیت روابط انسانی 68

و) ممنوعیت تجسس اطلاعات 68

فصل دوم: مبانی و ارکان مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی در

شبکه‌های اجتماعی مجازی 70

71	مبحث اول: مبانی مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی..
71	گفتار اول: نظریه تقصیر
72	الف) تقصیر شخصی
72	ب) تقصیر نوعی
73	گفتار دوم: نظریه خطر
75	گفتار سوم: نظریه مختلط
76	گفتار چهارم: نظریه تضمین حق
77	گفتار پنجم: مبانی فقهی حقوق اسلام
79	گفتار ششم: نظریه برگزیده
82	مبحث دوم: ارکان مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی
82	گفتار اول: فعل زیانبار و تقصیر
83	الف) انجام فعل زیانبار
84	1- افعال زیانبار ناقض حریم خصوصی اطلاعاتی
84	1-1. نفوذ یا هک کردن
86	1-2. گردآوری غیرمجاز داده‌ها
94	1-3. تغییر غیرمجاز داده‌ها
95	1-4. سرقت هویت
97	1-5. انتقال غیرمجاز داده‌ها
97	1-6. افشاء غیرمجاز داده‌ها
101	1-7. عدم رعایت ضوابط امنیتی و سایر حقوق سوژه
104	2. افعال زیانبار ناقض حریم خصوصی ارتباطاتی
104	1-2. افعال ناقض امنیت محتوا در ارتباطات
107	2-2. افعال ناقض امنیت اطلاعات مربوط به ارتباطات یا محرمانگی محتوا
108	ب) نامشروع بودن فعل زیانبار
110	ج) تقصیر
110	گفتار دوم: ورود ضرر

- 111..... الف) مفهوم ضرر
- 113..... 1. مفهوم ضرر ناشی از نقض حریم خصوصی
- 114..... 2. مفهوم ضرر در فضای مجازی
- 118..... ب) اقسام ضرر ناشی از نقض حریم خصوصی
- 118..... 1. ضرر مالی یا مادی
- 123..... 2. ضرر معنوی
- 126..... ج) شرایط ضرر قابل جبران در نقض حریم خصوصی
- 127..... 1. مسلم بودن ضرر
- 128..... 2. مستقیم بودن ضرر
- 129..... 3. قابل پیش‌بینی بودن ضرر
- 130..... 4. ضرر باید جبران نشده باشد
- 131..... گفتار سوم: رابطه سببیت عرفی
- 132..... الف) نظریه‌های فقهی
- 132..... 1. اجتماع سبب و مباشر
- 133..... 2. اجتماع اسباب
- 135..... ب) نظریه‌های حقوق خارجی
- 136..... 1. نظریه سبب نزدیک و بی‌واسطه
- 136..... 2. نظریه برابری اسباب
- 137..... 3. نظریه سببیت متعارف

فصل سوم: تقسیم مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی در شبکه‌های

- 139..... اجتماعی مجازی، شیوه‌های جبران ضرر و تعارض قوانین و صلاحیت محاکم
- مبحث اول: تقسیم مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی
- 140..... مجازی
- 140..... گفتار اول: شناخت افراد مسئول
- 140..... الف) فاعل فعل زیانبار
- 143..... ب) مسئولان سایت‌های میزبان و سرویس‌دهنده

146	ج) ارائه کنندگان خدمات اینترنتی یا رساها.....
148	د) نقش زیان دیده در ورود خسارت به خویش.....
150	گفتار دوم: نحوه تقسیم مسئولیت.....
151	الف) تقسیم مسئولیت به روش تضامنی.....
155	ب) تقسیم مسئولیت به نحو تساوی.....
156	ج) تقسیم مسئولیت به میزان مداخله اسباب یا درجه تأثیر.....
159	د) تقسیم مسئولیت به نسبت درجه تقصیر.....
162	مبحث دوم: شیوه‌های جبران ضرر.....
167	گفتار اول: شیوه‌های جبران مالی.....
169	گفتار دوم: شیوه‌های جبران غیرمالی.....
169	الف) جمع آوری اثر زیانبار و جلوگیری از نشر و پخش و عرضه آن.....
170	ب) اعاده وضع به حالت سابق.....
172	ج) الزام به عذرخواهی.....
173	د) توسل به قوای قضائی و خسارت تنبیهی یا کیفری.....
175	ه) درج حکم محکومیت خواننده در مطبوعات.....
177	و) خسارت اسمی یا نمادین یا سمبلیک.....
178	ز) پاسخگویی.....
182	ح) اعاده حیثیت.....
183	مبحث سوم: تعارض قوانین و صلاحیت محاکم.....
192	نتیجه گیری
196	پیشنهادات
199	فهرست منابع

Abstract

مقدمه

1 - تعریف و تبیین مسأله:

شبکه های اجتماعی مجازی که یکی از جدیدترین و پرمخاطب ترین سرویس های اینترنتی است، مسائل حقوقی مختلفی را ایجاد کرده است که از جمله این مسائل می توان به «نقض حریم خصوصی در این شبکه ها» اشاره کرد. امروزه حق اشخاص بر حریم شخصی خود، در زمره حقوق بنیادین بشر به شمار می رود و نشانی از میزان توسعه یافتگی حقوق و احترام به کرامت انسان ها در جامعه است. منظور از حریم خصوصی، قلمرویی از زندگی اشخاص است که آن ها به هیچ وجه مایل نیستند دیگران بدون اجازه وارد این قلمرو شوند. به عبارت دیگر، آن بخش از زندگی اشخاص که آگاهی دیگران از آن به لحاظ کمیت و کیفیت در اختیار خود اشخاص می باشد، حریم خصوصی نام دارد. حریم خصوصی از جمله حقوقی است که اشخاص از یک طرف به دلیل نیازهای شخصی به آن وابسته اند و از طرف دیگر به دلیل ضرورت زندگی جمعی مکلفند این حق را نسبت به دیگران به رسمیت بشناسند، اما امروزه با گسترش ابزارهای اطلاع رسانی و استفاده گسترده از سرویس های اینترنتی به خصوص شبکه های اجتماعی، این حق به یکی از چالش انگیزترین مسائل حقوقی تبدیل شده است که نقض آن علاوه بر مسئولیت کیفری، دارای جنبه ای از مسئولیت مدنی نیز می باشد که قطعاً اعمال قواعد مسئولیت مدنی در مورد این گونه افعال زیان بار در جهت تأمین و جبران خسارت زیان دیدگان مناسب تر بوده و در جهت تحقق و اجرای «عدالت» مؤثرتر خواهد بود. از آنجا که شبکه های اجتماعی مجازی ابزارها و امکاناتی را در اختیار کاربران خود قرار می دهند تا آن ها بتوانند تصاویر و ویدئوهای

خویش را در صفحه شخصی خود قرار دهند، ممکن است افرادی با پروفایل‌های تقلبی به شبکه‌های اجتماعی مجازی وارد شوند و با ورود به حریم‌های خصوصی افراد مورد نظر، تصاویر و اطلاعات آن‌ها را به سرقت برده و شروع به پخش تصاویر در اینترنت نمایند. این امر حاکی از آن است که حریم خصوصی افراد در این گونه ارتباطات از طریق انتشار «اطلاعات شخصی» آن‌ها در اینترنت نقض می‌شود. همچنین، دسترسی غیرمجاز سایرین به اطلاعات شخصی افراد مصداق دیگر نقض حریم خصوصی از طریق شبکه‌های مذکور می‌باشد. با توجه به اهمیت موضوع و وجود خلأهای قانونی در این مورد به خصوص، پایان نامه حاضر درصدد بیان مسئولیت مدنی فعالیت‌های زیان بار منجر به نقض حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی از طریق مطالعه و استقرا در قوانین و مقررات، رویه قضایی و آثار حقوقی است. امید است که این نوشتار فتح بایی در زمینه پر کردن خلأهای موجود در این زمینه باشد.

2 - سؤالات تحقیق:

سؤالاتی که این پژوهش به دنبال پاسخ به آن‌هاست، عبارتند از:

الف) سؤالات اصلی تحقیق:

1. شرایط و ارکان تحقق مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی از چه قرارند؟
2. مبانی تحقق مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی کدامند؟
3. ضمانت اجراهای حقوقی و شیوه‌های جبران نقض حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی کدامند؟

ب) سؤالات فرعی:

1. مفهوم و مصادیق شبکه‌های اجتماعی مجازی چیست؟
2. مفهوم و قلمرو حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی چیست؟
3. موارد و شیوه‌های نقض حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی کدام است؟
4. عوامل تقلیل یا رفع مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی کدام است؟ فعل و تقصیر زیان‌دیده در این خصوص چه تأثیری خواهد داشت؟
5. با توجه به فرامرز بودن شبکه‌های اجتماعی مجازی قانون حاکم بر نقض حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی کدام است؟

3 - سابقه و پیشینه تحقیق:

هر چند امروزه حریم خصوصی افراد با ظهور و گسترش استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بیش از هر زمانی نادیده گرفته می‌شود، اما در عین حال با وجود اهمیت موضوع به آن پرداخته نشده است و علت عدم وجود پژوهش، تحقیق و کتاب و ... در این زمینه، جدید بودن این سرویس‌های اینترنتی است، ولی در زمینه حریم خصوصی تألیفاتی وجود دارد که از جمله آن‌ها می‌توان به کتاب «حقوق حریم خصوصی» از آقای باقر انصاری اشاره کرد که به صورت کلی، حقوق حریم خصوصی را در زمینه حوزه‌های مختلف آن بررسی کرده‌اند. پایان‌نامه‌ای تحت عنوان «بررسی فقهی احکام فرد متعددی به حریم خصوصی اشخاص حقیقی» توسط خانم کلثوم جعفری فر نیز در زمینه حریم خصوصی تألیف شده که ایشان تنها احکام فرد متعددی به حریم خصوصی را به صورت کلی و از دیدگاه فقهی بررسی کرده و وارد نقض حریم خصوصی از طرق نوظهور از جمله از طریق شبکه‌های مجازی به طور خاص نشده‌اند. در نتیجه تألیفات موجود در زمینه حریم خصوصی کلی بوده و به صورت خاص

به این طریقه نوین و مبتلابه نقض حریم خصوصی نپرداخته‌اند. تألیفاتی که در زمینه معرفی شبکه های اجتماعی مجازی وجود دارند نیز این شبکه‌ها را از جنبه تخصصی و فنی بررسی کرده و از پیامدهای حقوقی آن‌ها غافل مانده‌اند.

4- ضرورت انجام تحقیق:

از آنجا که سرویس‌های اینترنتی خصوصاً شبکه های اجتماعی مجازی تا کنون چالش‌های اجتماعی شدیدی در حوزه حریم خصوصی ایجاد کرده‌اند و در قوانین و مقررات بیشتر بر وصف کیفری این قبیل اعمال تاکید شده و جنبه های مسئولیت مدنی این امر نادیده گرفته شده است، انجام پژوهشی به منظور اعمال قواعد مسئولیت مدنی بر این مصداق خاص از فعالیت‌های زیان بار ضروری به نظر می‌رسد. علاوه بر آن می‌توان گفت با توجه به آثار شوم نقض حریم خصوصی از طریق این سرویس‌های اینترنتی پرمخاطب بر حیثیت، شرافت و کرامت بشری، انجام تحقیق و پژوهش در این مورد، ضرورت می‌یابد.

5- فرضیه‌های تحقیق:

الف) فرضیات سؤالات اصلی تحقیق:

1. برای تحقق مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی در شبکه های اجتماعی مجازی وجود سه عنصر زیر ضرورت دارد: الف) ارتکاب فعل زیان بار و تقصیر. ب) وجود ضرر. ج) رابطه سببیت بین فعل زیان بار و ضرر حاصله.
2. علاوه بر مبانی فقهی ممنوعیت نقض حریم خصوصی می‌توان گفت که با توجه به اهمیت حمایت از حریم خصوصی از یک سو و دشواری اثبات تقصیر فاعل فعل زیان بار به دلیل ابعاد فنی و

پیچیدگی‌های فضای مجازی از سوی دیگر، مناسب‌تر است که قانون‌گذار برای حمایت از طرف ضعیف دعوا، با تأسیس یک اماره‌ی قابل رد یا خلاف پذیر تقصیر به نفع متضرر از تخلف، وی را از اثبات تقصیر متخلف بی‌نیاز نموده و در مقابل متخلف را مکلف به اثبات بی‌تقصیری خود نماید.

3. ضمانت اجراهای حقوقی و شیوه‌های جبران را می‌توان به شیوه‌های جبران مالی و شیوه‌های جبران غیر مالی تقسیم کرد.

(ب) فرضیات سؤالات فرعی تحقیق:

1. شبکه‌های اجتماعی مجازی را گونه‌ای از رسانه‌های اجتماعی می‌دانند که امکان دستیابی به شکل جدیدی از برقراری ارتباط و به اشتراک گذاری محتوا در فضای مجازی را فراهم آورده‌اند. از مصادیق پرکارترین شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

Face Book- Twitter- My Space- Orkut- 5HI- Windows Lire Space-
Classmates- bebo- Xanga- Tagged Flixster ...

2. منظور از حریم خصوصی، قلمرویی از زندگی اشخاص است که آن‌ها به هیچ وجه مایل نیستند دیگران بدون اجازه وارد این قلمرو شوند. قلمرو حریم خصوصی را می‌توان به 4 حوزه مجزا تقسیم کرد: حریم خصوصی اطلاعات که در شبکه‌های اجتماعی مجازی، نقض حریم خصوصی اطلاعات به کرات رخ می‌دهد. حریم خصوصی جسمانی و معنوی اشخاص که حمایت از جسم و روان اشخاص را در بر می‌گیرد - حریم خصوصی ارتباطات که امنیت تلفن‌ها، پست و سایر اشکال ارتباطات را در بر می‌گیرد - حریم خصوصی مسکن و اماکن.

3. حریم خصوصی افراد در ارتباطات مجازی به ویژه از طریق انتشار «اطلاعات شخصی» و پخش ارتباطات خصوصی آنان نقض می‌شود. همچنین، دسترسی غیرمجاز سایرین به اطلاعات شخصی افراد مصداق دیگر نقض حریم خصوصی از طریق شبکه‌های مذکور می‌باشد. افراد ناقض حریم خصوصی

در این شبکه‌ها معمولاً با پروفایل‌های تقلبی به شبکه‌های اجتماعی مجازی وارد می‌شوند و با ورود به حریم‌های خصوصی افراد، تصاویر و اطلاعات راجع به اطلاعات آن‌ها را به سرقت برده و شروع به انتشار آن‌ها در فضای مجازی می‌نمایند.

4. به عوامل تقلیل دهنده مسئولیت مدنی در ماده 4 قانون مسئولیت مدنی اشاره شده است و در صورت صدق هر کدام از بند های این ماده بر فرد مسئول، می‌تواند در میزان مسئولیت وی موثر باشد. در مورد عوامل مانع مسئولیت در نقض حریم خصوصی باید گفت که حریم خصوصی اشخاص مصون از تعرض است مگر اینکه این اقدام برای نظم عمومی ضرورت داشته باشد و این ضرورت حقیقی و واقعی بوده و نقض با امر آمر قانونی برای حفظ نظم عمومی رخ دهد. در مورد دخالت زیان‌دیده در ایجاد فعل زیان بار، تمایل عمومی بر این است که مسئولیت بین زیان‌دیده و عامل ورود ضرر تقسیم شود.

5. قانون حاکم بر حسب سیستم‌های مختلف، متفاوت است و علی‌الاصول مطابق با قانون مقرر دادگاه، قانون صالح را تعیین می‌کنند، اما می‌توان گفت که عمدتاً قانون حاکم بر خسارات، قانون محل وقوع خسارت است.

6 - هدف‌ها و کاربردهای انجام تحقیق:

مهم‌ترین هدف انجام این پژوهش، بررسی قواعد مسئولیت مدنی در مورد نقض حریم خصوصی در سرویس‌های اینترنتی به خصوص شبکه‌های اجتماعی مجازی به منظور تعیین قواعد حاکم بر این امر است. هدف دیگر این تحقیق پر کردن خلأهای این مهم در مباحث حقوقی و فتح بابی برای بحث‌هایی در این زمینه است. سومین هدف از انجام این پژوهش را می‌توان ارائه معیارها و اصولی به قانون‌گذار در جهت تصویب قوانین سنجیده، کارا و موثر در زمینه این معضل حقوقی شایع در شبکه‌های اجتماعی مجازی دانست.

7- بیان روش تحقیق و چارچوب پژوهش:

روش گردآوری مطالب در این پژوهش به صورت کتابخانه ای بوده که پژوهش گر پس از بررسی قوانین و مقررات و مطالعه کتب و مقالات متعدد، با روش تحلیلی - توصیفی به بررسی و تحلیل داده‌ها پرداخته و در نهایت اقدام به نگارش و تدوین نهایی نموده است.

با عنایت به موضوع مورد بحث، این پژوهش در سه فصل تدوین شده است: در فصل اول تحت عنوان مفاهیم، پیشینه و مبانی حمایت از حریم خصوصی، به بررسی مفاهیم به کار رفته در این پژوهش و مصادیق آن و همچنین پیشینه و مبانی حمایت از حریم خصوصی افراد پرداخته شده است. فصل دوم، مبانی و ارکان مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی در شبکه های اجتماعی مجازی را مورد توجه قرار داده و در فصل سوم نیز توزیع و تقسیم مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی در شبکه های اجتماعی مجازی، شیوه های جبران ضرر و تعارض قوانین و صلاحیت محاکم، بررسی شده است.

فصل اول:

مفاهیم، پیشینه و مبانی

حمایت از حریم

خصوصی

مبحث اول: مفاهیم و مصادیق حریم خصوصی و شبکه‌های اجتماعی مجازی

گفتار اول: مفهوم حریم خصوصی و اقسام آن

الف) مفهوم حریم خصوصی

حریم کلمه ای است عربی و در ترجمه المنجد، معنای کلمه حریم را بازداشت شده، نهی شده، حرمت و آبروی مردم و اطراف و گرداگرد حوض ذکر کرده و معنای «حَرَم» نیز حرام، ممنوع، مقدس و مصون آمده و «حریم الدار» را «اطراف خانه که به آن تعلق دارد» معنی کرده است.¹

بر اساس ماده 136 قانون مدنی، حریم از حرمت به معنای «منع» است، زیرا تعرض دیگران به حق صاحب حریم ممنوع است. عناصر حریم عبارتند از: وجود ملک ولو به صورت اختصاصی؛ وجود موات در کنار آن - در املاک معمور حریم نیست؛ و برای کمال انتفاع آن ملک نیاز به قسمتی از موات مجاور افتد و این به حسب اشیاء مختلف متفاوت است و حریم را مستقلاً نمی‌توان معامله کرد.²

لفظ «خصوصی» در مقابل «عمومی» بکار می‌رود و عبارت است از خاص گردانیدن، مخصوص کردن و ویژه ساختن چیزی برای فرد یا گروهی. معادل انگلیسی این کلمه "Private" است که به «تعلق چیزی به یک شخص یا مختص به استفاده یک شخص یا مختص به استفاده یک شخص یا گروه

¹ احمد سیاح، ترجمه «المنجد»، (تهران: انتشارات اسلامی، جلد اول، 1382).

² محمد جعفر جعفری لنگرودی، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، چاپ دوم، (تهران: کتابخانه گنج دانش، 1381).

خاص و نه استفاده عمومی» معنی شده است. همچنین از آن به «در نظر گرفته شده برای فرد یا گروهی نه برای همه مردم به طور کلی» یاد شده است. معنی "Private" افکار و احساسات شخصی را نیز در بردارد و آنچه را که فرد نمی‌خواهد سایرین در مورد آن بدانند و آن را به اشتراک نمی‌گذارد شامل می‌شود.

پس از بررسی مفاهیم «حریم» و «خصوصی» به ترکیب «حریم خصوصی» می‌پردازیم. با آن که در جوامع بشری و علوم اجتماعی و مباحث سیاسی، حقوقی و فلسفی عبارت «حریم خصوصی» استعمال می‌شود، لیکن تا کنون تعریف جامع و مانعی از آن ارائه نشده است و هر کس با توجه به معیارهای خود تعریفی از «حریم خصوصی» کرده است. در سال 1890 میلادی یکی از قضات دادگاه عالی ایالات متحده آمریکا به نام «لوئیس براندایز» در مقاله‌ای با عنوان «حق مصونیت حریم خصوصی» برای اولین بار این مسئله را مطرح و آن را حق افراد برای تنها بودن تعریف کرد.¹

از آنجا که حریم خصوصی مفهومی اجتماعی است و همچون سایر مفاهیم اجتماعی با تغییر شرایط و اوضاع و احوال از اجتماعی به اجتماع دیگر و از زمانی به زمان دیگر متفاوت می‌باشد و بر این اساس در دو بعد زمان و مکان سیلان و پویا دارد، نظریه پردازان همواره از دشواری ارائه تعریف متقنی از آن شکوه کرده‌اند و برخی صاحب نظران در این خصوص چنین اظهار عقیده کرده‌اند:²

1- تام گرتی³: «حریم خصوصی برای حقوق دانان بیش از هر چیز دیگری واجد ظرفیتی متلون و متغیر است».

2- آرتور میلر¹: «تعریف حریم خصوصی دشوار است؛ زیرا حریم خصوصی مفهومی بسیار مبهم و شکننده است».

¹ علی پیام، حریم خصوصی شهروندان افغانستان در اسناد حقوقی، قابل دسترس در

<http://www.dorredari.com/index2.php?option=com-content&task=view&id=398item> رویت در تاریخ:

1390/4/20

²Solove, Daniel J. (2002), Conceptualizing Privacy, California Law Review, vol.90, pp.1088-89.

³Tom Gerety.